

УДК: 159.923.2:82:323.1

МІСЦЕ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ГЕНЕЗИ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕФЛЕКСІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Наталія ОКСЕНТЮК

викладач Національного університету
водного господарства і природокористування (м. Рівне)

Анотація. У статті йдеться про Тараса Шевченка як представника української інтелігенції, яка покликана формувати концепцію національної самоідентичності. Найважливішою ознакою української інтелігенції та власне її рефлексії є національна рефлексія, тобто рефлексивний аналіз власної місії та ідентичності на основі національного. Пасіонарність, життя ідеєю боротьби за долю України відзначають Шевченкові рефлексії. Поет був творцем образу нації, діячем першої фази національно-визвольного руху – етапу творення месіанської ідеї нації та моменту самоусвідомлення, що перетворює народ у націю. Залучення цього образу до самосвідомості перших діячів національного руху і є визначальним моментом оформлення смислової цілості власне української ідеї та початком відокремлення інтелігенції в специфічну спільноту.

Ключові слова: Тарас Шевченко, українська інтелігенція, національна рефлексія, національна самосвідомість, етнос, нація, національна ідея.

МЕСТО ТАРАСА ШЕВЧЕНКО В ГЕНЕЗИСЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ РЕФЛЕКСИИ УКРАИНСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Наталья ОКСЕНТЮК

преподаватель Национального университета
водного хозяйства и природопользования (г. Ровно)

Аннотация. В статье речь идет о Тарасе Шевченко как представителе украинской интеллигенции, которая призвана формировать концепцию национальной самоидентичности. Важнейшим признаком украинской интеллигенции и собственно ее рефлексии является национальная рефлексия, то есть рефлексивный анализ собственной миссии и идентичности на основе национального. Пассионарность, жизнь идеями борьбы за судьбу Украины отмечают рефлексии Шевченко. Поэт был творцом образа нации, деятелем первой фазы национально-освободительного движения – этапа создания мессианской идеи нации и момента самоосознания, что превращает народ в нацию. Привлечение этого образа к самосознанию первых деятелей национального движения является определяющим моментом оформления смысловой целостности собственно украинской идеи и началом отделения интеллигенции в специфическое сообщество.

Ключевые слова: Тарас Шевченко, украинская интеллигенция, национальная рефлексия, национальное самосознание, этнос, нация, национальная идея.

TARAS SHEVCHENKO'S PLACE IN THE GENESIS OF THE UKRAINIAN INTELLIGENTSIA NATIONAL REFLECTION

Natalia OKSENTIUK

Lecturer of the National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne

Annotation. The article deals with Taras Shevchenko as a representative of the Ukrainian intelligentsia which is intended to form the concept of the national identity. The national reflection and reflective analysis of its own mission and identity based on the national background appear as the most important features of the Ukrainian intelligentsia and its reflection as well. Sacrificing and life with the idea of fighting for the fate of Ukraine is the gist of Shevchenko's reflection. We note that the poet was a creator of the image of the nation, activist of the first phase of the national liberation movement – the formation step of the messianic idea of the nation and the time of national consciousness which unites people into a nation. Involvement of the image into the identity of the first leaders of the national movement is a defining moment of the semantic integrity of their own ideas and the beginning of separation of the Ukrainian intelligentsia in a specific community.

Key words: Taras Shevchenko, Ukrainian intelligentsia, national reflection, national consciousness, ethnos, nation, national idea.

Етнос – це соціум, який гуртується довкола певних характерних ідей та активно з ними взаємодіє. Конкретним виразом цих стрижневих ідей є семіотичні репрезентативні тексти. Етнос, раса – всього лише «форма», але, наповнившись культурним змістом, спроможна перетворитися, розвинути в націю. А для цього якась умовна рушійна сила має відзначатися цілим комплексом характеристик, який Л. Гумільов описує... терміном «пасіонарність» [4, 72]. «Пасіонарність» людини – це її органічна здатність до наднапруження, жертвовної діяльності задля ілюзії – високої мети. Йдеться про «напружене» місіонерство людей, української інтелігенції, які творили націю без держави і тому кожної миті почували себе «на службі». Отже, служіння, а також ідейність – способи існування інтелігенції. Не просто служіння соціальним, культурним, політичним, економічним ідеям, а життя ідеєю, як жили ідеєю думання й пізнання світу серцем Г. Сковорода, ідеєю

боротьби за долю України – Т. Шевченко, ідеєю краси людини – Леся Українка й численні вчені, мислителі, вчителі, художники, поети, політики, які присвятили своє життя боротьбі за Батьківщину та її народ [7].

Тому наявність таких представників інтелігенції, як Т. Шевченко, як духовно-органічної частини народу, що упредметнює засобами культури його духовні основи, формує концепцію національної самоідентичності, є невід'ємним чинником повноцінного життя нації. Шевченкові світоглядні ідеї, базовані на християнських та загальнолюдських цінностях братерства і любові, здобули для України й українців належне визнання та пошану серед світової спільноти.

Саме Т. Шевченко був і залишається яскравим представником української інтелігенції, що здійснювала рефлексію «українськості» на ґрунті національної культури, рефлексію, об'єктом якої є національна ідея. Отже, йдеться про рефлексію, зокрема національну.

Слід відзначити, що рефлексія є механізмом мислення, структурою, що допомагає свідомості здійснювати організацію буття у різних формах і на основі якої знакова сукупність функціонально співвідноситься з сукупністю смислових цілостей. Але буттєві смисли, які мають суспільне значення, конструюються у межах тієї певної комунікації, яку становить інтелігенція, вона і ототожнює себе з цією функцією. Рефлексія є механізмом та інструментом, характерною формою функціонування свідомості інтелігента; процесом осмислення особистісних смислів, який приводить до поступальних змін. У процесі рефлексії інтелігент ставить відчуття самого себе у центр нашого світу, а відтак зростає відчуття значимості й міра відповідальності у подіях, які його стосуються.

Найважливішою ознакою рефлексії власне української інтелігенції є національна рефлексія. Власне українська інтелігенція існує тоді, коли існує український народ як етнічне ціле, і навіть тоді, коли вона має іншу форму та назву, проте за функціями та ознаками відповідає досліджуваній групі.

Що ж таке національна рефлексія? Це – національне самопізнання (самооцінка, самоаналіз, самовідчуття, самопостережливість), роздуми людини над власним душевним станом, раціонально-емоційне осмислення свого минулого, нинішнього і передбачуваного майбутнього, усвідомлення та сприйняття спільних психологічних особливостей національного менталітету, що створює поведінкову модель, типову для даного народу і зумовлену єдністю суспільної свідомості, спільністю системи надособистісних колективних уявлень про світ, суспільство, особистість

і норми поведінки кожної людини [15]. Національна рефлексія української інтелігенції включає в себе передусім мету існування етнічної спільності, а також з'ясування її історичного призначення, системи ціннісних орієнтирів, стійких прагнень і уподобань, визначення свого місця серед інших народів, ставлення до них. У національній рефлексії концентруються відповіді на найскладніші питання: для чого живе нація, як вона реалізує себе в оточенні інших спільнот? Вона формує особливий погляд на світ, його тлумачення крізь призму національних цінностей та національних цілей.

Національна рефлексія як суб'єктна творчість і дія спрямована на самозбереження і саморозвиток своєї національної ідентичності. Вона має досить широкий діапазон форм – усі види словесної культури, в яких національна самосвідомість формулює і розв'язує «сенсожиттєві» для себе питання.

Йдеться про рефлексивний аналіз власної місії та ідентичності на основі національного. Для розуміння цього наведемо уривок наукової статті М. Жулинського, що особливо відображає світ рефлексії української інтелігенції: *«Коли Шевченко прозрівав свою національну місію, і передусім у поетичному Слові, й жорстоке покарання за цю місію він приймав з гідністю, то Гоголь лише на перших порах запалювався високим покликанням прислужитися національній справі, зокрема – написати історію України, повернутися до Києва, до університету святого Володимира.(...) Якщо Микола Гоголь прагнув інтегруватися в російську дійсність, але за умови її морального удосконалення, то Тарас Шевченко різко її заперечував, бунтував*

проти цієї самодержавної форми правління і головним звинуваченням їй вважав знищення вольностей і прав України. Його внутрішній – через творче самовиявлення – бунт був настільки емоційно бурхливим, органічним, що виводив поета на найвищі вершини естетичної досконалості...» [2].

Про два типи інтелігенції («інтелігенцію традиції» й «інтелігенцію розриву») згадує у своїх дослідженнях О. Забужко. Вона простежує генезу цих двох типів: «...сформований XIX ст. європейський тип інтелігенції, породжений козацько-шляхетською традицією, – «наша мазепинська «локальна спільнота» «лицарів Святого Духа», – був, задовго до свого фізичного знищення, до «Сивашів і Перекопів», силою внутрішньої інерції колоніального розвитку витіснений із суспільно авторитетної позиції інтелігенцією російського типу – «народником»-«безґрунтянином» (не має значення, як писав В. Липинський, що окремі представники цього типу самі собою могли бути «дуже цивілізовані, учені і освічені», все одно вони залишалися «людьми розриву»), – і що саме по цьому типу (з певними колоніальними модифікаціями, з поправкою на «місцеві умови») українська інтелігенція й пішла відтворюватись» [3, 502].

Українській «інтелігенції традиції» була властива любов до свободи, російській «інтелігенції розриву» – ненависть до нерівності, емотивно і ціннісно різних полюсів «демократизму і народолюбства» (паралельно співіснуючих, деколи зрощених, а деколи конфліктних, інтелігентських психокомплексів). Під такою свободою дослідниця розуміє «внутрішню свободу», тобто досвід вільної гри творчих сил у собі самому.

А безрелігійна «свобода» «інтелігенції розриву» – це свобода без верховної інстанції і насправді лише «пристрасть до розривів».

Приміром, до російської інтелігенції, як її характеризує М. Бердяєв, «могли належати люди, які і не займалися інтелектуальною працею і взагалі не дуже інтелектуальні» [1, 17]. Зусилля російських інтелектуалів зосереджувалися на створенні релігійно-філософських та соціально-політичних утопій, натомість розумовий потенціал українських інтелектуалів був спрямований на оборону права історичного існування українського народу, його національного самовизначення [6, 9].

Тому за провідну нитку культурної атрибуції О. Забужко приймає те, що найбільш незаперечно видає «інтелігенцію традиції» – незмінний лицарський кодекс, «етичний ценз».

В українській суспільній думці ці процеси започатковуються з XVIII ст., коли діячі вітчизняної культури починають не лише описувати, але й осмислювати події Козаччини XVI–XVII ст., аналізувати стосунки українців з поляками та росіянами, виокремлювати специфічні риси української ідентичності та шукати їхні причини.

І. Крип'якевич писав: «Усвідомлення національної обособленості, цінність свободи і індивідуального розвитку, повага до суспільного авторитету, лицарство, глибока культурність – це були надбання, з якими українське суспільство ввійшло до XIX ст.» [8, 252]. Утім він відзначав, що «національне відродження в перший час мало характер літературний» [8, 264].

О. Забужко також наголошує на «літературоцентричності» української

культури і визріванні української національної ідеї в надрах художньої свідомості [4]. Однак творці «нової української літератури» (І. Котляревський, П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка-Основ'яненко та ін.) виходили лише з емпіричних фактів самотності української культури та надавали проблемам української ідеї образно-художньої форми і не могли сформулювати їх на рівні рефлексії.

На думку дослідників [3], на початку зазначеного вище періоду ще не існувало української ідентичності як цілісного явища. Будителям «сплячої нації», тобто інтелігенції, доводилося заново конструювати її, починаючи з головного – формування в нації уявлення про себе. Шевченко був творцем образу нації, діячем першої фази національно-визвольного руху – етапу творення месіанської ідеї нації, її «божественного призначення», особливої ролі серед інших народів, за якою була друга фаза – обґрунтування наукових підстав існування нації – та третя – політичний етап національного руху. Саме процес формування в нації уявлення про себе й спричинив виникнення національної рефлексії. Загалом кажучи, цей процес відбувається як складова частина загальнослов'янського, ширше – всеєвропейського руху, спрямованого на пізнання минулого з метою усвідомлення сутності і сенсу існування свого народу, «самості» етносу. Якщо етнос – це лише єдність народу, що ґрунтується на побуті, мові, культурній традиції, то націю характеризує усвідомлення кожним її членом або переважною більшістю представників політичних завдань, своєї окремішності від сусідніх націй-держав та їхніх еліт. Момент самоусвідомлення: член суспільного колективу визнає свою належність до певної

національної спільноти, тож коли це відбувається, можна говорити, що народ починає перетворюватися в націю.

Отже, на середину ХІХ ст. рефлексія української інтелігенції виникла як завершення тривалого і складного процесу, що передбачав засвоєння інтелектуальних, моральних, естетичних засад новоевропейського секулярного світогляду, ототожнення їхніх імперативів з культурними і державно-політичними реаліями життя української спільноти та визначення на цій основі її характеристичних рис і властивих їй форм національного усамостійнення та самоствердження. Сама ж національна ідея для слов'янських народів стала ототожнюватися не так із принципом культурно-політичної цілості та самоврядності спільноти (раціональне західноєвропейське уявлення), як з основою (часто містичною) її духовно-культурної окремішності, злилася з релігійно-конфесійним чинником. Такі принципові засади національної рефлексії становлять концептуальну основу патріотичних переконань учасників Кирило-Мефодіївського товариства [12, 270].

Все ж царська влада вирішила заарештувати постійних учасників його засідань, особливо жорстоке покарання Т. Шевченка зумовлювалося тим, що його поезія становила загрозу для царизму. У слідчій справі з цього приводу зазначалося: «Вірші Шевченка були тим небезпечнішими, що в Малоросії, де багато хто захоплювався його творами, могла поширитися думка про уявне блаженство минулих часів і про можливість України існувати у вигляді окремої держави» [5, 351].

Оцінюючи вплив братства на інтелектуальну еліту, М. Грушевський

відзначив, що «...Від Кирило-Мефодіївського братства веде свою історію весь український політичний рух» [11, 10–11].

Ще однією важливою складовою української ідеї став новий образ України, що був окреслений діячами національно-визвольного руху, особливо Т. Шевченком, саме в цих духовно-культурних вимірах. Деякий час він творився в контексті сусідніх культур, означувався у властивих їм параметрах і націогенетичних моделях. Залучення цього образу (разом з його концептуально-символічним наповненням та обґрунтуванням) до самосвідомості перших діячів національного руху і є визначальним моментом оформлення смислової цілості власне української ідеї. Надалі вона розвивається вже власним рефлексивним шляхом, за властивою їй логікою, що зумовлена особливостями постання української національної спільноти в усій повноті її культурних і соціально-політичних аспектів. У процесі свого становлення українська ідея набуває специфічних концептуальних форм, і своєрідний образ України сполучається з власною моделлю націостановлення і власним розумінням ідеї нації.

Як і світова суспільна думка, українська теж прийшла до більш глибокої національної рефлексії. І. Франко вважав, що саме у внесенні в маси національної ідеї та у плеканні відповідних (діяльничих) рис національного характеру полягає головне призначення інтелігенції. Місія інтелігенції, за його словами, в тому, щоб «...вितворити з величезної етнічної маси українського народу *українську націю*, суцільний культурний організм...» [13, 404]. А, як відомо, здатність творити, відігравати організуючу функцію в суспільстві виступає однією

з ключових ознак справжнього суб'єкта історії. Однак інтелігенція не зможе виступити творцем історичної долі своєї спільноти, якщо не віднайде національний ідеал, не поверне свої сили на працю для того ідеалу серед рідного народу, не проявить готовність до самопожертви заради нього. *Наявність національного ідеалу в інтелігенції виступає своєрідним тестом на її придатність виконувати роль суб'єкта* [14, 283]. Проблема самопожертви освічених верств своєму народу ставиться націонал-демократами в етичну площину не лише щодо народної маси, а й щодо свого «Я». Лише відчувши себе морально зобов'язаним і перед народом, і перед собою, інтелігент візьметься до всебічної праці з метою забезпечити «органічний ріст» своїй нації.

Упродовж XIX ст. в площині інтенсивних культурних процесів українська інтелігенція намагалася конституювати суверенітет свого духовного буття. Але вийти на той рівень теоретичної абстракції, де національна рефлексія здобуває вартість самодостатності, змогло лише покоління нової української інтелігенції «розстріляного відродження». Це покоління здатне було вже на автентично українському культурному ґрунті ставити питання про «європеїзацію» психологічної домінанти українства, перехід до «національного самовладдя, самодіяльності, самопевності» [9]. Остаточно «завершився процес структурного укомплектування української культури» під час «франківського періоду», за О. Забужко, «Молодої України» (з кінця 80-х років XIX ст. – до 10-х років XX ст.), що призвело до усвідомлення необхідності не лише культурного, а й політичного самовизначення.

Автентичні риси елітарної та європоцентричної природи модерної української культури, над якою працювали ще таємні товариства інтелігентів кінця XIX – початку XX ст., сублімували українські шістдесятники, створивши генетичний код нової України, який був реалізований з набуттям незалежності.

Отже, аналізуючи загальну «логіку» розвитку національної рефлексії, слід зазначити, що, як і зарубіжна, українська думка пройшла шлях від простого опису етнічних особливостей українців до розуміння української національної ідентичності як культурологічного та соціально-психологічного феномену, який втілюється в національній ідеї, змінюється разом з нею, розвиток якого залежить від стану громадянських свобод (на державному рівні) і від ступеня національної самосвідомості (на рівні особистісному). Всі ці рефлексивні зусилля суттєво змінювали саму українську культуру, розвивали її, якісно оновлювали, збагачували внутрішні зв'язки і ускладнювали структуру. Таким чином, рефлексія української інтелігенції не є статичним феноменом, вона перебуває в постійному «русі» і зазнає відповідних змін. Важливим показником існування генези національної рефлексії є наявність спадкоємності, зв'язку таких рефлексій (незалежно, в якій вони формі, та незалежно від відчуття усвідомлення цього моменту самим суб'єктом рефлексії) в рамках спільності інтелігенції.

На основі проведеного теоретичного аналізу можна констатувати, що *психологічна генеза рефлексії української інтелігенції зумовлена розвитком національної самосвідомості*, в якому роль Т. Шевченка є визначальною. Період творчої діяльності Кобзаря знаменується початком

відокремлення інтелігенції в специфічну спільноту, просвітою народу, пробудженням його самосвідомості; національна рефлексія інтелігенції набуває наукового статусу та світоглядного сенсу. Наші сучасники характеризують Т. Шевченка як людину, що зробила «велетенський вплив на уми і серця своїх співвітчизників. Він не був політиком, та на його ідеях сформувались і зросли чимало громадських організацій і партій. Відразу після смерті поета в українському народі починається витворюватись правдивий культ (в доброму розумінні цього слова) національного пророка. Подібно до Мойсея, Тарас Шевченко із затурканих селян, що почали перетворюватись на аморфну етнічну масу і втрачати розуміння своєї ідентичності, сформував свідому європейську націю; він вказав чіткий та зрозумілий для кожного українця орієнтир: «В своїй хаті – своя правда, і сила, і воля» [10, 54–55].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердяев Н. А. Истоки и смысл русского коммунизма. – М.: Наука, 1990.
2. Жулинський М. Шевченко і Гоголь // День. – 20 березня 2004. – № 50.
3. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. – К.: Видавництво «Факт», 2007. – 646 с.
4. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. – К.: Видавництво «Факт», 2006. – 156 с.
5. Кирило-Мефодіївське товариство: в 3 т. – К.: Наукова думка, 1990. – Т. 2. – С. 351.
6. Колесник І. Українська історіографія. XVIII – початок XX ст. – К.: Генеза, 2000. – С. 9.
7. Кремень Василь. Освіта і інтелект: роздуми про інтелігенцію // Дзеркало тижня. – 15 – 21 березня 2008. – № 10 (689).
8. Крип'якевич І.П. Історія України. – Львів: Світ, 1990 – 519 с.

9. Левіна В.Г. Філософія української національної ідеї та її трансформація у творчій спадщині М. Хвильового (середина XIX – 30-ті роки XX ст.): автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філос. наук: 17.00.01. – Х., 2004. – 20 с.

10. Літопис УПА. – Т. 47: Підпільна пошта України / ред. Зенон Боровець. – Торонто; Львів, 2009. – 326 с.: іл. (Літопис Української Повстанської Армії).

11. Реєнт Олександр. Модерна українська нація: зародження, формування, утвердження / О. Реєнт // Слово Просвіти. – 2013. – № 17 (25 квітня – 1 травня).

12. Розумний Максим. Українська ідея на тлі цивілізації. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.

13. Франко І. Одвертий лист до галицької української молодіж / Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45: Філософські праці. – С. 401–409.

14. Франко І. Поза межами можливого / Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45: Філософські праці. – С. 276–285.

15. Шугай М.А. Психологічний аналіз розвитку національної рефлексії в процесі навчальної діяльності молодших школярів: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. психол. наук: 19.00.07. – Рівне, 2002. – 20 с.

REFERENCES

1. Berdyaev N. A. Istoki i smysl russkogo kommunizma. – M.: Nauka, 1990.

2. Zhulynskiy M. Shevchenko i Hohol // Den. – 20 bereznia 2004. – № 50.

3. Zabuzhko O. Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii. – K.: Vydavnytstvo «Fakt», 2007. – 646 s.

4. Zabuzhko O. Filosofiia ukrainkoï ideï ta yevropeïskyï kontekst: frankivskyï period. – K.: Vydavnytstvo «Fakt», 2006. – 156 s.

5. Kyrylo-Mefodiivske tovarystvo: v 3 t. – K.: Naukova dumka, 1990. – Т. 2. – S. 351.

6. Kolesnyk I. Ukrainka istoriohrafia. XVIII – pochatok XX st. – K.: Heneza, 2000. – С. 9.

7. Kremen Vasyly. Osvita i intelekt: rozdumy pro intelihentsiiu // Dzerkalo tyzhnia. – 15 – 21 bereznia 2008. – № 10 (689).

8. Krypiakovykh I.P. Istoriia Ukrainy. – Lviv: Svit, 1990 – 519 s.

9. Lievina V.H. Filosofiia ukrainkoï natsionalnoï ideï ta yii transformatsiia u tvorchii spadshchyni M. Khvylovoho (seredyna XIX – 30-ti rr. XX st.): avtoref. dys. na zdobuttia stupenia kand. filoz. nauk: 17.00.01. – Kh., 2004. – 20 s.

10. Litopys UPA. – Т. 47: Pidpilna poshta Ukrainy / red. Zenon Borovets. – Toronto; Lviv, 2009. – 326 s.: il. (Litopys Ukrainkoï Povstanskoï Armii).

11. Reient Oleksandr. Moderna ukrainska natsiia: zarozhzhennia, formuvannia, utverdzhennia / O. Reient // Slovo Prosvity. – 2013. – № 17 (25 kvitnia – 1 travnia).

12. Rozumnyi Maksym. Ukrainka ideia na tli tsyvilizatsii. – K.: Lybid, 2001. – 288 s.

13. Franko I. Odvertiy lyst do halytskoï ukrainkoï molodezhi / Zibrannia tvoriv: u 50 t. – K.: Naukova dumka, 1986. – Т. 45: Filozofski pratsi. – S. 401–409.

14. Franko I. Poza mezhamy mozhlyvoho / Zibrannia tvoriv: u 50 t. – K.: Naukova dumka, 1986. – Т. 45: Filozofski pratsi. – S. 276–285.

15. Shuhai M.A. Psykholohichnyi analiz rozvytku natsionalnoï refleksii v protsesi navchalnoi diialnosti molodshykh shkoliariv: avtoref. dys. na zdobuttia stupenia kand. psykhol. nauk: 19.00.07. – Rivne, 2002. – 20 s.

N. Oksentiuk

Taras Shevchenko's Place in the Genesis of the Ukrainian Intelligentsia National Reflection

Abstract

The national reflection of Ukrainian intelligentsia involves, above all, the purpose of ethnic oneness and clarifying its historical aim, the system of values, stable aspirations and preferences, determination of its place among other nations, treatment of them. In the middle of the nineteenth century the

Ukrainian intelligentsia reflection emerged as the culmination of a long and complex process, which involved mastering the intellectual, moral, and aesthetic foundations of the modern European secular outlook, their identification with the cultural imperatives and public-political realities of the Ukrainian community life, and the definition of its characteristic features on this basis and the peculiar forms of the nation's becoming independent and self-asserted.

The important part of the Ukrainian idea was a new image of Ukraine, which was outlined by the figures of the national liberation movement, especially T. Shevchenko, in these very spiritual-cultural dimensions. The involvement of the image (with its conceptual-symbolic content and rationale) in the identity of the first leaders of the national movement is the defining moment in the formation of the sense integrity of the very Ukrainian idea. Further, it has developed in its own reflexive way by its inherent logic, which is due to the peculiarities of the rise of the Ukrainian national community in its entirety of its cultural, social, and political aspects.

Shevchenko was the creator of the image of the nation, activist of formation step of the messianic idea of the nation, its special role among other nations. The period of his creative activity is marked by the beginning of the intelligence separation in a specific community; educating of the people, awakening of its consciousness; the national intelligence reflection gets scientific status and ideological sense.

Національна рефлексія української інтелігенції включає в себе передусім мету існування етнічної спільності, а також з'ясування її історичного призначення, системи ціннісних орієнтирів, стійких прагнень і уподобань, визначення свого місця серед інших народів, ставлення до них. У національній рефлексії концентруються відповіді на найскладніші питання: для чого живе нація, як вона реалізує себе в оточенні інших спільнот? Вона формує особливий погляд на світ, його тлумачення крізь призму національних цінностей та національних цілей.